

(RE)FORMACIÓ DEL PROFESSORAT

LA FORMACIÓ PERMANENT DELS MESTRES SEMBLA GAIREBÉ INELUDIBLE, MALGRAT LA POCA UNANIMITAT A L'HORA DE DEFINIR EL CONCEPTE

Tot i que l'expressió «Tants caps, tants barrets» defineix amb un notable grau de justesa el món de l'ensenyament, un principi amb el qual tothom podria estar d'acord és la necessitat de la formació permanent. Abans se'n deia reciclatge, però el Departament d'Educació, com tants altres, parteix del criteri primordial que el nom fa la cosa; així, amb el lleu dispendi de rebatejar les realitats sobre les quals exerceix una certa influència, acaba fent creure a la societat que la renovació educativa ha estat profunda i definitiva, caríssima.

XAVI XARGAY > TEXT

MARÇAL MOLAS > FOTOS

En essència, qualsevol tema, experiència o vivència és susceptible, ben treballat, d'esdevenir material educatiu. Així, llegir un llibre o el diari, veure una pel·lícula o un documental, visitar un museu o uns aiguamolls, buscar nou material pedagògic a Internet o crear exercicis basats en el prospecte d'un medicament podrien ser tasques formatives, però l'Administració no les reconeix com a tals. En canvi, sí que reconeix com a formació permanent l'assistència a aquests cursos: «Salut laboral: massatge terapèutic i ioga» (30 hores); «Benestar i salut docent» (30 hores); «Seminari de didàctica de les llengües clàssiques» (20 hores, amb l'objectiu següent: «A la majoria d'instituts hi ha un sol professor de clàssiques. Aquest seminari neix de la

necessitat que tenim el professorat de llatí i grec de posar en comú i compartir experiències i activitats i fer l'anàlisi de diferents materials que afavoreixin la nostra tasca docent»); «Protocols d'actuació en situacions de dol» (20 hores; «L'objectiu de l'activitat és disposar de protocols i materials

Al principi, si un professor oferia un curset, tenia una certa propensió a ser escollit per impartir nous cursos els anys següents. Amb el temps el procés s'ha anat «professionalitzant»

pràctics per afrontar situacions d'emergència motivades per la mort d'alguna/es persona/es de la comunitat educativa»); «Patrimoni del massís de les Gavarres» (10 hores, amb els objectius de «1. Donar a conèixer les activitats educatives organitzades pel Consorci de les Gavarres en l'àmbit del massís. 2. Implicar els docents en la divulgació dels valors naturals i patrimonials del massís de les Gavarres»).

>> *Professors formant-se a Girona a les JAEM (Jornades per a l'Aprenentatge i l'Ensenyança de les Matemàtiques).*

Pere Costa, tècnic de la secció de Serveis Educatius i Formació Permanent, accepta que qualsevol activitat que enriqueixi l'experiència del professorat pot ser considerada formació permanent; això no suposa, però, que sigui reconeguda administrativament. Fa molts anys que el Departament ofereix cursos de reciclatge, però no va ser fins al 1989, amb la implantació de l'ESO i la creació dels plans de zones, que la demanda de cursos s'incrementà i el seu èxit entre el professorat esdevingué notable. També va ser a partir d'aquesta època que els cursos van començar a ser necessaris per obtenir punts en els concursos de trasllats i en les oposicions, per poder cobrar els sexennis, per accedir al cos de catedràtics...

Ens trobem, doncs, amb un primer problema de plantejament: la formació permanent ha deixat de ser una part indestruïble de la tasca del professorat per esdevenir un tràmit administratiu més, un tràmit obligatori i perfectament dirigit. Fins i tot els sindicats d'ensenyament, quan ofereixen cursos de formació permanent, en marquen, remarquen i subratllen el reconeixement

per part del Departament. De la transferència real que es pugui fer de tots aquests curssets a la pràctica educativa, ningú no en parla: ni sindicats, ni administració, ni professorat. Tothom està satisfet amb aquest *status quo*.

Objectius: reforçar la política educativa

Pere Costa defineix la formació permanent com un «recurs que ofereix el Departament per tal de millorar la pràctica educativa»; en aquest sentit sempre s'han ofert cursos sobre les noves tecnologies. Aquesta definició és una variant de la del Pla marc de formació permanent 2005-2010: «S'entén la formació permanent del professorat

com un recurs o un mitjà per implantar qualsevol canvi en l'educació que afecti el professorat». També l'ICE (Institut de Ciències de l'Educació Josep Pallach), seguint l'encàrrec del Departament d'Educació, ofereix uns cursos que són «un recurs que pretén ajudar a assolir els objectius de millora i canvi dels centres i del professorat. Amb l'actuació formativa s'intenta provocar la innovació docent, la producció de materials pràctics i la reflexió del docent, encaminats a una millora de resultats d'aprenentatge de l'alumnat».

Aquesta definició teòrica, el Departament –en concret els seus Serveis Centrals– la tradueix en el desplegament de les activitats prioritàries següents: la formació d'equips directius, la pràctica reflexiva (una tendència pedagògica que està molt a la page), el projecte Heura (cablejat dels centres), la immersió lingüística en zones específiques i el projecte 1x1 (un nen, un ordinador). Tot i que hi ha dues línies relacionades amb les noves tecnologies que són, i tant que sí, un recurs per al professorat, les altres proposades són, en realitat, recursos per

La formació permanent ha deixat de ser una part indestruïble de la tasca del professorat per esdevenir un tràmit administratiu més

imposar una política educativa, sigui mitjançant un nou plantejament pedagògic (que en substitueix un de presumptament envellit i que veurem quan serà substituït per un altre de presumptament innovador), sigui mitjançant la formació dels representants de l'Administració als centres educatius.

D'acord amb aquests criteris, els Serveis Territorials també ofereixen actuacions concretes, un 60% de les quals són respostes a les sol·licituds dels centres educatius. Aquestes peticions sorgeixen de les necessitats dels centres, dels problemes quotidians amb què es troba rutinàriament el professorat; no cal dir, però, que el recurs només és concedit si la necessitat està prevista en la política administrativa: dit d'una altra manera, la solució a uns determinats problemes conductuals dels alumnes només pot passar pel concepte *escola inclusiva*, i encara considerablement restringit. Pel que fa a la resta, un 30% de cursos són interzonals –recullen professorat de les diferents comarques gironines– i un 10% són de dinamització de zones, mitjançant intercanvis, assessorament o reconeixement. En tots els casos queda molt clar que aquest recurs no es pot mitificar, que cap dels cursos oferts aporta solucions als problemes concrets i quotidians amb què s'enfronta el professorat. Per entendre'ns, l'actitud des de la qual s'ofereixen els cursos és la dels psiquiatres de les pel·lícules de Woody Allen: un espai per xerrar, no per solucionar.

Procediments: criteris i selecció

I aquests «psiquiatres», com són escollits? Des de l'any 1989, el procés ha canviat notablement. Al principi, si un professor volia oferir un curset (fos de renovació pedagògica, de continguts d'una certa matèria o de tai-txi), el proposava al Centre de Recursos i, si semblava prou interessant, s'acabava oferint; normalment, aquest professor formador tenia una certa propensió a ser escollit per impartir nous cursos els anys següents. Amb el temps el procés s'ha anat «professionalitzat», tot i que molts formadors s'han mantingut. Així, per exemple, el grup de formadors de l'ICE és un grup consolidat (més ben dit, suposem que és un grup consolidat, perquè quan hem demanat pels criteris de selecció no hem obtingut cap resposta, per la qual cosa hem d'imaginar que, efectivament, es treballa amb un grup ja fet, en bona part provinent dels grups de treball de l'antic CAP, que tant poden formar professorat en l'ús de nova maquinària d'un

Pere Costa accepta que, tal com està pensada la formació permanent, ni els millors professionals de l'ensenyament ni els pitjors se senten motivats per l'oferta i, per tant, en prescindeixen

taller de tecnologia com en l'aprofundiment dels plantejaments pedagògics de la pràctica reflexiva, prèvia formació, durant dos o tres cursos, compensada amb la reducció del seu horari lectiu al centre on estan destinats). També hi ha professors universitaris i formadors professionals. En aquest conjunt hi ha excel·lents professionals –així es dedueix de les valoracions que els assistents fan al final de cada curs–, però també n'hi ha de força menys qualificats –en algun cas, se'ls ha retirat la confiança per oferir més cursos.

I els temes, com es trien? També en aquest aspecte, el temps ha millorat els criteris. Ja hem dit que al principi era el professor formador el qui els proposava, de manera que l'oferta, pensada per a professionals de l'ensenyament, podia ser d'una precisió exemplar o tirant a ridícula o absurda. Això s'ha arreglat –tot i que administrativament a un professor de, per exemple, llengua li rendeix igual haver realitzat un curset sobre «Rutes a peu pel Pla de l'Estany» que un altre sobre «Formació en la pràctica reflexiva de llengua. Aprofundiment»–: actualment, la Subdirecció General de Formació i Desenvolupament del Personal Docent marca uns criteris i instruccions, que es poden trobar al Pla marc de formació. A partir d'aquests criteris, els Serveis Centrals, els Serveis Territorials i l'ICE, a petició del Departament, ofereixen uns cursos concrets. Fa anys que funcionen els plans de zona, cadascun dels quals regula els àmbits de formació d'una determinada zona i està controlat pel corresponent centre de recursos. A cada zona es crea una comissió, composta per l'inspector d'Educació, per representants dels centres públics i privats i pel personal tècnic del Centre de Recursos, amb la presència de l'ICE. Aquesta comissió recull les propostes, algunes de les quals provenen dels claustres de professorat, i proposa activitats. Si hi ha prou professorat inscrit, l'activitat es du a terme; si no, se suspèn. La ràtio mitjana d'aquestes activitats és d'uns 25 participants. A vegades, la qüestió pressupostària pot influir en la realització o no-realització d'una activitat concreta.

L'oferta d'activitats al mes de juliol és cada vegada més àmplia, com també

>> Taller formatiu durant les JAEM de Girona.
A la plana esquerra, una sessió d'aquestes jornades.

són més freqüents els cursos telemàtics. Durant força anys, el producte estrella han estat tots els relacionats amb el món de les noves tecnologies (abans TIC, ara TAC), que són, també, cada vegada més necessàries per anar implantant la política educativa del Departament.

Reflexió final

Voldria acabar amb una qüestió que, d'uns temps ençà, sembla haver estat demonitzada: em refereixo a la llibertat de càtedra.

La Constitució espanyola, a l'article 20.1, reconeix com a garantia constitucional el dret «a la llibertat de càtedra», tot i que una sentència del Tribunal Constitucional deixa clar que aquesta prerrogativa «no pot identificar-se amb el dret del seu titular a autoregular per si mateix la funció docent en tots els seus aspectes, al marge i amb total independència dels criteris organitzatius del centre», i que l'article 3 de la LODE (1985), encara en vigor, aclareix que «el seu exercici s'orientarà a la realització de les finalitats educatives, de conformitat amb els principis establerts en

aquesta Llei». Tampoc és qüestió d'entrar en filigranes jurídiques, sinó només de preguntar-se per què, si es reconeix el dret a la llibertat de càtedra, es penalitza administrativament la no-assistència a una formació que està pensada per marcar una determinada política educativa. Dit d'una altra manera, ¿per què el professional que, des del seu dret a usar la llibertat de càtedra, des de la responsabilitat i actitud crítica, està al

Per millorar l'ensenyament, ¿no seria millor retornar a la confiança en el professor, en lloc de buscar innovacions vàries que transformen els i les mestres en un personal docent oví i burocratitzat?

dia de les propostes pedagògiques o de les darreres novetats que afecten la seva matèria, a través de l'esforç personal o, simplement, d'allò que forma part de la «preparació de les classes», no veu reconeguts els seus esforços, i en canvi, a un professional que assisteix a un taller de ioga o a un seminari per preparar material conjuntament amb altres companys, sí que se li reconeix aquesta activitat?

Com a resposta tangencial a aquesta pregunta, Pere Costa accepta que, tal com està pensada la formació permanent, ni els millors professionals de l'ensenyament ni els pitjors se senten motivats per l'oferta i, per tant, en prescindeixen.

I encara una darrera pregunta: per innovar, per millorar l'ensenyament, ¿no seria millor retornar a la base d'aquesta llibertat de càtedra, o sigui, a la confiança en el professor, en lloc de buscar eines, recursos, projectes i innovacions vàries que transformen els i les mestres en un personal docent oví i burocratitzat?

Xavi Xargay és
professor d'institut.